

Faglighed og skriftlighed

Odense Congress Center, 9. april 2014

Ellen Krogh

Professor, Institut for Kulturvidenskaber

Syddansk Universitet

Disposition for oplægget

- Faglighed og skriftlighed – introduktion af projektet
- Foreløbige fund – generelle observationer om skriftlighed
- En elevcase – Sofias historie om skrivning og respons i dansk
- En anden case – Jens, den evige 7'er
- Hvad kan der gøres? Hvad vi ved om evaluering og retning
- Skrivedidaktiske betragtninger – om opgaver, skriveprocesser og evalueringsformer

Faglighed og skriftlighed

Forberedende studie 2009-2010

En etnografisk undersøgelse af hvad, hvordan og hvorfor der skrives i 9. klasse, gennemført i egen forskningstid.

Torben Spanget Christensen,
Nikolaj Frydensbjerg Elf og Ellen Krogh.
Skrivekulturer i folkeskolens niende klasse.
Syddansk Universitetsforlag

Faglighed og skriftlighed

- Et studie af skrivning i de gymnasiale uddannelser.
- Finansieret af Det Frie Forskningsråd 2010-2014.
Tværfaglig forskergruppe, 10 forskere fra SDU, AU og RUC
www.sdu.dk/fos.
- Etnografisk længdestudie fra et elevperspektiv.
6 (7) elever i alle fag i 4 år / 6 elever i faggrupperne i hf i 2 år / 8 elever i matematik i 1 år / 1 elev i religion B i 1 år.
- Mål: at undersøge hvordan elever
  - lærer fag gennem skrivning og skrivning gennem fag
  - udvikler skrivekompetencer og skriveridentiteter gennem deres gymnasieuddannelse.

Overgangen – at blive gymnasieelev

- Interviewer: Hvad har det betydet for dig at komme i gymnasiet i forhold til at gå i folkeskolen?
- Sofia: Jeg synes bare man lærer at se mere kritisk på tingene. Tit når man læser tingene så skal man ikke bare tro på det, og fx i historie med kildekritik og sådan noget, det har vi aldrig lavet i folkeskolen, men det er meget vigtigt at det der står i historiebøgerne, reflekterer dem der har skrevet det. Så man skal ikke bare tro på det selvom det måske er sådan den halve sandhed hvis du ved hvad jeg mener. Og sådan synes jeg bare generelt det er også i de andre fag.

Samtale med Sofia 7.6.2011

Om skrivning i gymnasiet

Temaet i denne del af samtalen er hvad der gjorde det sjovt at skrive i folkeskolen, og hvordan Sofia oplever skrivning i gymnasiet.

- Jeg tror mest det der med at man kan være kreativ fordi man skal aflevere de der opgaver i folkeskolen hvor man bare kunne skrive hvad man har lyst til, og så er det en god historie. Her er der jo rigtig mange rammer og du skal altid ramme præcist ind i rammerne for ellers er det jo forkert. Man savner lidt det der med at man kan få lov til at lave planche hvis man har lyst, eller sådan et eller andet. Det synes jeg bare det er meget begrænset hvad man kan i gymnasiet med sådan nogle ting.

Samtale med Sofia 7.6.11

Observationer, FoS I

- Gymnasial skrivning er totalt digitaliseret via læringsplatforme og gennem anvendelse af digitale ressourcer (ex google docs, faglige softwareprogrammer, podcasts, netsøgning, facebookgrupper).
- Computeren er en nødvendighed og en stadig udfordring for koncentrationen. Kunne der skrives mere i timerne?
- Der afleveres rigtig mange opgaver. Det er ikke alle opgaver eleverne ser mening med.
- Meget lidt procestilrettelagt skrivning. Klassiske former for opgaveretning, nu via læringsplatform (Lectio-syndromet)
- Kreativ, eksperimenterende skrivning hovedsageligt i andet fremmedsprog og ellers i sprækkerne.

Observationer, FoS II

- Brugsorienteret skrivning gøres ikke didaktisk synlig – noter, udkast, talepapirer, power points.
- I indholds-fagene og i faglige samspil skriver elever i vidt omfang sammen. Det rejser problemstillinger om hvem der skriver, hvordan der tages ejerskab. Samskrivning er ikke et didaktisk tema.
- Elever erfarer ikke nødvendigvis progression i store skriftlige opgaver (forskellige fag og fagkombinationer).
- Faglige samspilsprojekter:
  - store skriftlige opgaver stort læringspotentiale, knyttet til det undersøgende. Integrationen med den øvrige faglige skrivning er begrænset
  - synopser i faglige samspil kommenteres ofte især med fokus på form (er skabelonen udfyldt). Varierende fokus på indhold.

Sofias historie om skrivning i dansk

Delstudie i Faglighed og skriftlighed: længdestudie hvor ”Sofia” har været fulgt fra 9. klasse til 3.g:

- Indsamling af skriftlige opgaver (samt skriveordrer og lærercommentarer) i alle fag.
- Månedlige observationer af undervisning på hele dage.
- Hyppige interview om skrivning og opgaver.

Data for dette delstudie

- Skriveordrer i dansk stillet i Sofias klasse(r) fra 9. klasse til 3.g
- Sofias opgaver i dansk fra 7. klasse til 3.g med lærercommentarer
- ”Talk around text”-interview med Sofia, i alt 20 interview.

Sofias skrivning i dansk - i tal

	Udskoling	Gymnasium	Samlet
Antal stillede opgaver	36 opgaver	21 opgaver	57 opgaver
Antal sider i Sofias opgaver	62 sider	73 sider	135 sider
Antal linjer i lærer(slut)-kommentarer	106 linjer	264 linjer	370 linjer
Sofias karakterer	7-12, i snit 10,5	7-12, i snit 10,4	Snit 10,4

Prøve- og eksamensgenrer

Folkeskolens afgangsprøve:

- Litterær fiktionsskrivning, journalistik, essay
  - tekster er produktivt inspirationsgrundlag
  - ressourcerummet er personlige erfaringer

Studentereksamen (stx):

- Litterær analyse, journalistisk debat, essay
  - tekstanalyse indgår i alle opgaver
  - ressourcerummet er et tekstkorpus samt faglig viden og faglige begreber

Hvilke opgaver skrev Sofia?

UDSKOLINGEN - (36 opgaver)	GYMNASIET - (21 opgaver)
13 fiktionsopgaver (eventyr, gyser, novelle, krimi, digt, erindring, dagbog, meddigtning)	8 redegørelse og diskussion (kronik)
7 Journalistiske tekster (portrætter, klumme. Fiktive kommentarer, reportager, debatindlæg)	6 litterære analyser (litterær artikel)
3 essays	1 essay
2 kommentarer ud fra (kort) redegørelse	5 fiktionsopgaver/genreleg (leg med litterære genrer; fiktivt interview med romanfigur, nyhedsartikler)
10 analyser af (ungdoms)romaner	2 romananalyser (en i form af 'log')
Heraf 14 opgaver fra folkeskolens afgangsprøvehæfter (muligvis flere)	Heraf 14 eksamenslignende opgaver I 8 opgaver valgfrihed ml flere genrer

Sofias skriverbane

- Udskoling: ”jeg kan snart ikke lære dig mere” – suveræne tekster og skriveerfaringer i 9. klasse
- Kritisk overgangserfaring – petitjournalistik udfoldet i billedanalyseopgave.
- Ny genresikkerhed i løbet af 1.g - raffineres frem mod 3.g
  - ‘Dansk er nemt’ (sammenholdt med de andre fag)
  - Fascination af tekstanalyse
  - I dansk skriver man ofte om vedkommende emner
  - Dansk giver udfoldelsesmuligheder for egen stemme.
  - Føler det fortsat som et tab at man ikke længere kan skrive frit som i folkeskolen, men på den anden side ‘hvad skal det bruges til?’

Lærerrespons – fra form til indhold

Sofias lærercommentarer i udskolingen: skema og håndskrift

- Afkrydsning i matrixskema, Karakter og korte, håndskrevne kommentarer i skema
- Angivelser af sprogfejl og layoutfejl i margen og tekst
- Fokus på genresikkerhed, sproglig korrekthed, layout. Indhold kommenteres generelt ('flot', 'kan ikke lære dig mere')

Sofias lærercommentarer i gymnasiet:

- Mange indholdskommentarer inde i tekst med anvisninger på forbedringer. Begrænset antal sprogtætelser i tekst
- Lange slutkommentarer om opgaveløsning og indhold. Sammenfattende kommentarer om sproget.
- Fokus på opgaveløsning og indhold.

Fælles træk i danskfaglig opgavepraksis

- Der spørges med og til tekster – elevskrivere skal forholde sig til andre stemmer og perspektiver
- Genre anskues som ressource for formidling og erkendelse
- Sproglige valg og sproglig form fokuseres eksplicit

Hvad forsvinder og hvad kommer til?

Skift i overgangen fra folkeskole til gymnasium

- Fortælling og personlige holdninger forsvinder. I gymnasiet skal personlige erfaringer og holdninger almengøres, og flere stemmer skal repræsenteres eksplicit.
- Produktiv tekstanalyse og eksperimenter med konstruktion af tekstverdener får mindre betydning – vægtes ikke til eksamen.
- Layout som medbetydende genresignal forsvinder
- Faglig viden og begreber kvalificerer i gymnasiet i højere grad tekstanalyse og det faglige rum i opgaverne. Elevskriveren forventes at udvikle en akademisk faglig stemme.
- Stærkt øgende tekstmængde som grundlag for opgaverne kvalificerer kundskabsudvikling og giver adgang til andre stemmer.

Jens om at skrive i dansk (fsa)

Interviewer: Blev du tilfreds med det du skrev?

Jens: Næeh

Interviewer: Hvorfor?

Jens: Det ved jeg egentlig ikke det - fordi jeg kan mærke at den ikke er til mere end syv

Interviewer: Jamen, hvordan kan du vide det?

Jens: Hm det er fordi at jeg har skrevet et par stile i niende, og jeg har ikke fået over syv. Jeg har så heller ikke fået under syv.

Interviewer: Er du træt af det at det altid er syv?

Jens: Nej, det er jo ikke til mere. Jeg kan jo ikke rigtigt brokke mig eller være sur, men jeg kunne da godt tænke mig at få højere karakter.

Interviewer: Ja det er klart. Hvad er det der gør at du ikke får det, at du ikke skriver bedre stile når du gerne ville det?

Jens: Det ved jeg ikke. Hvis jeg vidste det, så havde jeg jo nok gjort det.

(Interview med Jens maj 2010)

Jens om at skrive i dansk (3g) I

Interviewer: Havde du en oplevelse af at der var en stor forskel fra den måde man skrev på i dansk i folkeskolen, til den måde man skrev på i gymnasiet, da du kom i første g?

Jens: Næ. Jeg kan huske den første stil jeg lavede, der fik jeg 7, og jeg havde fået 7 hele vejen igennem i folkeskolen. Ja, det fortsætter nok resten af året eller resten af skoletiden, sådan middelmådig eller lidt over, det ved jeg ikke.

(Interview med Jens 21. februar 2013)

Jens om at skrive i dansk (3g) II

Interviewer: Har du set [lærer]s kommentarer?

Jens: Nej, ikke rigtig. Jeg har ikke nået at kigge så meget på dem.

Interviewer: Du kan lige læse dem højt så jeg kan høre det på båndet.

Jens: Ja. ”Din struktur er fin. Din redegørelse er super. Din behandling af appelformer er ok, men kunne være grundigere. SJ bruger andre hjælpemidler end appelformer. Hvilke? Din diskussion er ikke specielt sagligt argumenterende. Du skal huske at kronikgenren er en argumenterende og saglig genre. Karakter 7”

Interviewer: Regnede du med at få 7?

Jens: Ja. Jeg synes, uanset om jeg gør mig umage eller ikke umage, så er det bare 7.
(...)

Interviewer: Hvad skulle du have gjort for at være mere saglig?

Jens: Ja, det ved jeg sgu ikke lige. Det har jeg ikke rigtig tænkt over. Der må jeg nok melde pas.

Jens om at skrive i dansk (3g) III

Interviewer: Tænker du over hvordan du formulerer noget når du skriver: det lyder bedre og sådan?

Jens: Ja, det gør jeg helt klart.

Interviewer: Går du tilbage nogle gange og retter og sådan?

Jens: Næ, overhovedet ikke. Jeg starter derfra, og når jeg når ned til enden, så er jeg done.

Jens om at skrive i dansk (3g) IV

Interviewer: Hvis man kigger på danskfaget, hvad har det så betydet for det du kan som skriver?

Jens: Det gør mig vel sådan samlet set mere dannet.

Interviewer: Hvad betyder det at blive mere dannet?

Jens: Klogere på en eller anden måde.

Interviewer: Hvorfor siger du det på den måde? Er det noget du står inde for, eller noget som du bare siger uden for dig selv?

Jens: Jeg mener, når jeg siger det, ikke klogere, men sådan mere alment klogere. Man kan nogle ting. Jeg ved ikke lige hvad jeg skal sige.

Hvad kan der gøres?

Større synliggørelse af og opmærksomhed på **overgange**

- på elevers folkeskoleerfaringer og hvordan de kan transformeres til styrker i gymnasieskrivningen.
- på elevers erfaringer med kommunikativ skrivning i sociale medier og sms, og hvordan de kan transformeres til styrker i den brugsorienterede skrivning.
- på den undersøgende, akademiske skrivning som kræves i videregående uddannelser. Peger danskfaglig skriftlighed frem mod denne type skrivning?

Hvad kan der gøres?

Større synliggørelse af og kvalificering af **processer**

- Forberedelse af opgaver: studier af modeller/eksempler, diskussion af kvalitetskriterier (metasprog)
- Skriveprocessen: del og stjæl om ideer, stilladsringer (skabeloner, ledesætninger), gensidig respons, observation af andres skrivning.
- Respons – fokuseret (elever angiver responsbehov) og genaflevering. Realistisk vurdering af elevtid (genafleverede opgaver er to opgaver)
- Fokuseret retning (hvad træner denne opgave).
Forbedringsforslag og fremadrettede krav der følges op.

Litteratur

- Christensen, T.S., Elf, N.F., Krogh, E. (2014). *Skrivekulturer i folkeskolens niende klasse*. Odense: Syddansk Universitetsforlag
- Krogh, E. (2013). Faglig skrivning i de gymnasiale uddannelser. Damberg et al. (red.) *Gymnasiepædagogik. En grundbog*. 2. oplag. København: Hans Reitzels Forlag. 478-497
- Krogh, E. (red.) (2010). Videnskabsretorik og skrivedidaktik. *Skriftserien Gymnasiepædagogik* nr 77.
http://static.sdu.dk/mediafiles//Files/Om_SDU/Institutter/Ifpr/Gymnasiepædagogik/77.pdf
- Krogh, Christensen & Jakobsen (red.) *Elevskrivere i gymnasiefag*. Udkommer efterår 2014 på Syddansk Universitetsforlag
- www.sdu.dk/fos. Her findes adgang til publicerede artikler i projektet.

Tak